

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

Nakhon Pathom Rajabhat University

วิชาการระบบบรรจุภัณฑ์สำหรับ การจัดการโลจิสติกส์และโซ่อุปทาน

(Packaging Systems for Logistics and Supply Chain Management)

อาจารย์ ดร.ณัฐวรรณ สมรรถจันทร์

บทที่ 5

การวางแผน การพัฒนาบรรจุภัณฑ์

กระบวนการพัฒนาบรรจุภัณฑ์

การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ เป็นงานที่ต้องทำอยู่เรื่อย ๆ เนื่องจากไม่มีบรรจุภัณฑ์ใดในโลกนี้ จะสามารถใช้ได้ตลอดกาล สาเหตุเพราะการเปลี่ยนแปลงทางด้านการตลาด และเปลี่ยนแปลงไปตามสมัณนิยมของผู้บริโภค รวมทั้งระบบการจัดจำหน่ายและเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่พัฒนาขึ้น ด้วยเหตุนี้จึงเป็นหน้าที่ของผู้ที่เกี่ยวข้องทางด้านบรรจุภัณฑ์ จำต้องตื่นตัวอยู่เสมอ และพัฒนาออกแบบบรรจุภัณฑ์ให้สอดคล้องกับต้นทุน ตลาด ภาพพจน์ กราฟฟิค การใช้งาน และความต้องการในการรักษาสิ่งแวดล้อม

กระบวนการพัฒนาบรรจุภัณฑ์

การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ให้กับสินค้าใหม่หรือสินค้าปัจจุบัน สามารถแบ่งได้เป็น 2 ขั้นตอนดังนี้

1. การวางแผนพัฒนาบรรจุภัณฑ์ (Planning)

- 1.1 การระบุชนิดของการพัฒนา
- 1.2 การกำหนดวัตถุประสงค์ของการพัฒนาบรรจุภัณฑ์
- 1.3 การรวบรวมข้อมูล
- 1.4 การประเมินการด้านต้นทุน

กระบวนการพัฒนาบรรจุภัณฑ์: การวางแผนพัฒนาบรรจุภัณฑ์

1. การระบุชนิดของการพัฒนา

- ▶ การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ใหม่/ผลิตภัณฑ์ใหม่
- ▶ การเปลี่ยนแปลงจุดหลัก/การเปลี่ยนแปลงเล็กน้อย
- ▶ หีบห่อเพื่อส่งเสริมตลาด/ผลิตภัณฑ์ปัจจุบัน
- ▶ การเปลี่ยนแปลงผลิตภัณฑ์ที่ส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงบรรจุภัณฑ์

กระบวนการพัฒนาบรรจุภัณฑ์: การวางแผนพัฒนาบรรจุภัณฑ์

2. การกำหนดวัตถุประสงค์ของการพัฒนาบรรจุภัณฑ์

เนื่องจากการวางแผนพัฒนาบรรจุภัณฑ์เกี่ยวข้องกับหลายหน่วยงานทั้งภายในและภายนอกองค์กรที่ต่างกันมีความต้องการหรือวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน

เช่น ฝ่ายการตลาดต้องการพัฒนารูปลักษณ์ของบรรจุภัณฑ์ที่จะแข่งขันในตลาดได้ดีขึ้น ฝ่ายจัดซื้อต้องการลดต้นทุนการจัดซื้อบรรจุภัณฑ์ ฝ่ายผลิตต้องการพัฒนาประสิทธิภาพการผลิต ดังนั้นการกำหนดวัตถุประสงค์ของการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ให้ชัดเจนโดยหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านบรรจุภัณฑ์โดยตรง เมื่อพิจารณาจากหลาย ๆ ด้านร่วมกันจึงมีส่วนช่วยกำกับให้งานการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ดำเนินไปตามที่ความต้องการได้ดีขึ้น

กระบวนการพัฒนาบรรจุภัณฑ์: การวางแผนพัฒนาบรรจุภัณฑ์

3. การรวบรวมข้อมูล

เป็นการศึกษารวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งปัจจัยภายในและภายนอก ได้แก่

ปัจจัยภายใน พิจารณาถึง (1) ด้านตัวองค์กรหรือบริษัท (2) ด้านลักษณะของผลิตภัณฑ์ (3) ปัจจัยด้านการตลาด และ (4) ลักษณะของการกระจายสินค้าและเก็บรักษา กิจกรรมได้กำหนดวิธีการลำเลียงขนส่งเก็บรักษาอย่างไร

ปัจจัยภายนอก พิจารณาถึง (1) ด้านผู้บริโภคหรือตลาดเป้าหมาย (2) ด้านคู่แข่งชั้น (3) ด้านสภาพแวดล้อมมหภาคที่สำคัญ คือ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบรรจุภัณฑ์ สภาพเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม

กระบวนการพัฒนาบรรจุภัณฑ์: การวางแผนพัฒนาบรรจุภัณฑ์

4. การประเมินการด้านต้นทุน

การประเมินการด้านต้นทุนจะทำได้หรือเที่ยงตรงเพียงใด ขึ้นอยู่กับข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมได้จากขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์กิจกรรมการตลอดจนกำหนดตารางการทำงาน สามารถประมาณต้นทุนได้ทั้งในแง่ของจำนวนเงินและเวลาการทำงานสำหรับวิธีการในการจัดสรรต้นทุนดำเนินงานต่าง ๆ เช่น ค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับการทดลองและอุปกรณ์

สำหรับต้นทุนวัสดุบรรจุภัณฑ์และต้นทุนค่าแรงงานในการผลิตบรรจุภัณฑ์ ยังไม่นำมาระบุในขั้นวางแผนพัฒนา เพราะจะใช้ในขั้นตอนของการผลิตบรรจุภัณฑ์

กระบวนการพัฒนาบรรจุภัณฑ์

2. การปฏิบัติการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ (Execution)

2.1 การออกแบบสร้างสรรค์

(การศึกษาวัสดุบรรจุภัณฑ์แต่ละชนิด การออกแบบด้านโครงสร้างของบรรจุภัณฑ์ และการออกแบบด้านกราฟฟิกบรรจุภัณฑ์)

2.2 การประเมินและทดสอบบรรจุภัณฑ์

(การประเมินทดสอบกับผู้บริโภคและตลาด การประเมินทดสอบทางเทคนิค รวมไปถึง การตรวจสอบความเรียบร้อยของบรรจุภัณฑ์ หรือแบบจำลองที่ได้ออกแบบขึ้น)

วิธีการประเมินทดสอบทางเทคนิคของบรรจุภัณฑ์

ประเภทของการทดสอบ	รายละเอียด
1. ทดสอบการเก็บรักษา (storage tests)	เพื่อความมั่นใจถึงความเหมาะสมของหีบห่อกับตัวสินค้า และเพื่อทดสอบอายุการเก็บรักษาบนชั้นวางสินค้า (shelf life of the packed product) เป็นการใช้วิธีการทางวิศวกรรม เพื่อศึกษาปฏิกิริยาของสินค้าบนหีบห่อ เช่น วัสดุประเภทนี้เมื่อนำมาใช้บรรจุสินค้าแล้วจะมีผลกระทบต่อคุณภาพหรือคุณสมบัติของสินค้าหรือไม่ เช่น ทดสอบการกัดกร่อนหีบห่อโลหะของเคมีภัณฑ์ การเน่าเสีย การเติบโตของเชื้อจุลินทรีย์ในหีบห่อสินค้า อาหาร ผลของอุณหภูมิระดับต่าง ๆ ต่อหีบห่อ ทดสอบอายุการเก็บรักษาสินค้า
2. การทดลองเครื่องจักร (machine trials)	เพื่อศึกษาความเหมาะสมของเครื่องจักรกับผลผลิตบรรจุภัณฑ์แบบใหม่ รวมทั้งศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ อันอาจเกิดขึ้นในกระบวนการผลิตและบรรจุหีบห่อ ทั้งด้านเครื่องจักรอุปกรณ์และกระบวนการผลิต

วิธีการประเมินทดสอบทางเทคนิคของบรรจุภัณฑ์ (ต่อ)

ประเภทของการทดสอบ	รายละเอียด
3. การทดลองด้านการขนส่งและคลังสินค้า (warehouse and shipping trials)	เป็นการทดสอบทางกายภาพ (Physical Test Method) ของบรรจุภัณฑ์เพื่อศึกษาถึงความแข็งแรงของหีบห่อในสภาพของการเก็บรักษา การวางซ้อนในคลังสินค้าและระหว่างการขนส่งโยกย้าย
4. การศึกษาด้านการวิเคราะห์เครื่องจักรอุปกรณ์ (equipment investigation)	การตัดสินใจสั่งซื้อเครื่องจักรอุปกรณ์ใหม่ นับเป็นเรื่องราวที่มีความสำคัญในโปรแกรมการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ เมื่อได้ตัดสินใจในลักษณะของบรรจุหีบห่อและข้อกำหนดต่าง ๆ แล้ว บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดซื้อ ต้องพิจารณาถึงลักษณะและรายละเอียดข้อกำหนดของเครื่องจักร อุปกรณ์ที่ต้องใช้ในกระบวนการผลิต หาข้อมูล ติดต่อกับผู้เสนอขายจัดทำรายงานเสนอผู้บริหาร ในส่วนของวิศวกรรมมีหน้าที่ศึกษาและจัดเตรียมกระบวนการผลิตบรรจุหีบห่อ จัดวางผังสายการผลิตและการใช้คนงาน เป็นต้น

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับบรรจุภัณฑ์

ความสำคัญของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับบรรจุภัณฑ์นับวันจะมีมากยิ่งขึ้น เนื่องจากความตื่นตัวของพฤติกรรมของกลุ่มผู้บริโภคที่เห็นความสำคัญและต้องการเลือกใช้บรรจุภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพทั้งทางตรงและทางอ้อม รวมถึงจากปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพจากขยะบรรจุภัณฑ์สำหรับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับบรรจุภัณฑ์ ได้แก่

1. พระราชบัญญัติมาตรการชั่งตวงวัด พ.ศ. 2542 และพระราชบัญญัติมาตรการชั่งตวงวัด (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2557

พระราชบัญญัติฉบับนี้ร่างขึ้นเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคให้ได้บริโภคสินค้าตามปริมาณที่กำหนด

2. พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522

สาระสำคัญในพระราชบัญญัติฉบับนี้ สามารถแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ การขึ้นทะเบียนตำรับอาหาร และการขึ้นทะเบียนฉลากอาหาร

3. พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2541

สำหรับพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ฉบับนี้ถือได้ว่าเป็นกฎหมายฉบับแรกของประเทศไทย ที่มีการจัดตั้งหน่วยงานของรัฐขึ้น เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคโดยตรง

ปัญหาด้านข้อกำหนดทางกฎหมายในการบรรจุภัณฑ์

การบรรจุภัณฑ์นอกจากจะต้องเผชิญกับอุปสรรคที่เป็นข้อกำหนดในด้าน การดำเนินการต่าง ๆ เช่น การขนส่ง ต้นทุน การเก็บรักษา งบประมาณและบุคลากรแล้ว สิ่งร้ายแรงที่ยากจะหลีกเลี่ยงได้ คือ ข้อกำหนดทางกฎหมาย ซึ่งอาจปรากฏอยู่ในเรื่อง ของระเบียบข้อบังคับในการขนส่งทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ

เช่น ความยาวของผลิตภัณฑ์ที่สามารถวางยื่นออกมานอกรถ ผลิตภัณฑ์ บางประเภทมีความยาวมากเกินตัวรถหรือมีน้ำหนักเกินกว่าที่กำหนดตามข้อบังคับ ของการจราจรก็นับว่าเป็นอุปสรรคอย่างยิ่งต่อการบรรจุภัณฑ์

แนวทางการแก้ไขปัญหาทางกฎหมายในการบรรจุภัณฑ์

▶ ในส่วนราชการ

ควรจะมีการเพิ่มจำนวนเจ้าหน้าที่ให้มีส่วนสัมพันธ์ในด้านการควบคุมให้มากขึ้น และมีการฝึกอบรมให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่ มีการนำเอาข้อมูลหรือปัญหาต่าง ๆ ที่ทางฝ่ายเจ้าหน้าที่ประสบมา นำมาถกเถียงเพื่อที่จะแก้ไข ปัญหาเหล่านั้น

▶ ในส่วนของผู้ผลิต

ผู้ผลิตจะต้องปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด นอกจากนี้ ผู้ผลิตควรคำนึงคุณภาพในด้านความปลอดภัยของผู้บริโภคเป็นหลักโดยการผลิตภัณฑ์ให้อยู่ในขอบเขตกฎหมาย ไม่ควรคำนึงถึงกำไรที่จะได้มากกว่าความปลอดภัยของผู้บริโภค

แนวทางการแก้ไขปัญหาทางกฎหมายในการบรรจุภัณฑ์

▶ ในส่วนของผู้บริโภค

ผู้บริโภคควรให้ความร่วมมือกับทางราชการโดยการพยายามติดตามข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อตัวเองในด้านการบริโภค ควรจะเลือกซื้อสิ่งที่มีคุณค่า ไม่ให้การสนับสนุนแก่ผู้ผลิตสินค้าไม่ได้มาตรฐานหรือขอบช่ายที่กฎหมายกำหนด โดยการที่ไม่ซื้อสินค้าที่คิดว่าคุณภาพไม่ดีพอ

▶ ในส่วนของสถาบันการศึกษา

ควรมีการสอน การอบรมความรู้ด้านกฎหมาย และบรรจุภัณฑ์ แก่ผู้เกี่ยวข้องและผู้ที่สนใจ เพื่อให้ใช้ความรู้ที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ร่วมกันช่วยเหลือที่จะแก้ไขปัญหามีอยู่

องค์กรที่เกี่ยวข้องกับบรรจุภัณฑ์

1. มาตรการและนโยบายส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรม

การส่งเสริมและสนับสนุนจากภาครัฐต่ออุตสาหกรรมบรรจุภัณฑ์ โดยผ่านทางหน่วยงานต่าง ๆ เช่น กรมส่งเสริมการค้าส่งออก กรมศุลกากร กลุ่มงานพัฒนาอุตสาหกรรมบรรจุภัณฑ์ ศูนย์การบรรจุหีบห่อไทย สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (BOI) เป็นต้น

2. การส่งเสริมและสนับสนุนจากภาคเอกชน กลุ่มผู้ผลิตในอุตสาหกรรมบรรจุภัณฑ์

เป็นการการร่วมกันจัดตั้งเป็นสหพันธ์อุตสาหกรรมการพิมพ์เพื่อประสานงานและจัดทำกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งประกอบด้วยสมาคมและชมรม รวม 8 กลุ่มดังนี้ สมาคมการบรรจุภัณฑ์ไทย สมาคมการพิมพ์ไทย สมาคมการพิมพ์สกรีนไทย ชมรมการจัดพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ไทย สมาคมผู้จัดพิมพ์และผู้จำหน่ายหนังสือแห่งประเทศไทย สมาคมแยกสีเพื่ออุตสาหกรรมการพิมพ์ สมาคมส่งเสริมวิชาการพิมพ์ และกลุ่มอุตสาหกรรมการพิมพ์

3. ISO 14000 มาตรฐานระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม

แบบฝึกหัดบทที่ 5

1. กระบวนการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ สามารถ แบ่งได้เป็นกี่ขั้นตอน อะไรบ้าง
2. จงอธิบาย วิธีการประเมินทดสอบทางเทคนิคของบรรจุภัณฑ์ ในด้านการทดสอบการเก็บรักษา
3. พระราชบัญญัติมาตราซึ่งตวงวัด พ.ศ. 2542 มีสาระสำคัญเกี่ยวกับเรื่องใดบ้าง
4. จงอธิบาย ปัญหาด้านข้อกำหนดทางกฎหมายในการบรรจุภัณฑ์ และแนวทางแก้ไข
5. จงยกตัวอย่าง องค์กรที่เกี่ยวข้องกับบรรจุภัณฑ์ มาอย่างน้อย 3 องค์กร